

[Uvědomování si toho, co není pojmově uchopitelné]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[1985-2 \(rukopis\)](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[1985-2 \(rukopis\)](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 28. 8. 1985
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 28. 8. 1985

[Uvědomování si toho, co není pojmově uchopitelné]

850828-2

(12) (28. 8. 85, Ostrava)

Jaspers užívá kupř. následující formulace: nepochopitelné (ev. neuchopitelné) nekonečno, které si však člověk přece uvědomuje („das Unbegreifliche, aber ihm doch bewußt werdende Unendliche...“ – 59). „Begreifen“ souvisí se slovem „Begriff“; proto musí být překlad upraven tak, aby podstatné vyvstalo zřejměji před očima čtoucího. Člověk si může být něčeho vědom jednak pojmově, jednak nepojmově (např. předpojmově nebo mimopojmově). Ovšem intencionalita charakterizuje každé vědomí; a každé vědomí má své předmětné intence (krom ostatních, tedy nepředmětných intencí). Nestačí proto zůstat u Jaspersovy formulace, že si můžeme být vědomi něčeho, co nemůžeme pojmově uchopit, i když sama o sobě to je formulace zcela korektní. Jednak si můžeme být vědomi něčeho ještě dříve, než jsme se to pokusili uchopit pojmově, ale není to vyloučeno. Jaspers však svou formulací poukazuje na případ, kdy to ani dodatečně možné není. Překážkou či příčinou nemožnosti tu je pojmové uchopení jako takové. Bez pojmového uchopení se však naše vědomí může redukovat na pouhou tuchu, s kterou se vlastně nedá myšlenkově pracovat. Celá evropská civilizace je civilizací pojmového myšlení. Proto Jaspersova formulace představuje výzvu veškeré dosavadní myšlenkové tradici, začínavší několik století př. Kr. a trvající dodnes. Je-li někde možno dát výraz dějinné povaze našeho myšlení, tak právě zde. Možno tedy mít za to, že Jaspersova knížka o „Filosofické víře“ postrádá důkladnější rozpracování zmíněného dějinného aspektu našeho problému.

Ovšem zůstává ještě předmětem úvahy, zda náš překlad „pojmově uchopitelný“ neposunuje Jaspersův význam slova „begreiflich“ příliš daleko nebo nežádoucím směrem. Jaspers sice mluví o předmětném (zpředměťujícím) myšlení nebo poznání, ale zatím jsem nenašel místo v jeho textech, kde by předmětnost myšlení byla vyložena v úzké či nerozlučné spojitosti s pojmovostí myšlení. Takže v každém případě je na místě jistá opatrnost.

V dané souvislosti (stále str. 59) mluví Jaspers o tom, že v myšlence nekonečného se dotýkáme nekonečna, ale nemůžeme je uchopit („Das Unendliche wird berührt, wenn auch nicht ergriffen...“). Vzniká tedy otázka, jak se může vědomí dotknout něčeho, co nemůže být pojmově uchopeno. A také ovšem, co to znamená „pojmově uchopit“. To vše jsou metafory, o nichž musí být rozhodnuto, zda mohou být myšlenkově (ev. pojmově) propracovány, anebo zda to jsou heuristická přirovnání, pro něž platí francouzské „comparaison n'est pas raison“.